

Опір. Як сказати «ні» у світі, де вимагають «так»

КУПИТИ

Про книгу

Скільки разів ви хотіли заперечити, відмовитися або сказати «ні», але натомість мовчали й пливли за течією? Спираючись на новаторські наукові дослідження, реальні історії та прості щоденні практики, докторка Суніта Са показує, як обстоювати себе й інших — в особистому житті, на роботі, в суспільстві. Її висновок переконливий: усвідомлений опір — необхідна навичка, і її можна розвинути.

Вступ

Зсунути коліно із шиї

Два поліцейські-новобранці приїхали на виклик до цілодобового магазинчика в Міннеаполісі 25 травня 2020 року — хтось намагався розплатитися фальшивою купюрою. Прибувши на місце події, вони побачили підозрюваного — темношкірого чоловіка за сорок — на водійському сидінні. Один з поліцейських-новачків, наставивши на підозрюваного пісто-лета, витяг його з машини. Чоловіка закували в кайданки.

Приїхало ще двоє копів. Вони притисли підозрюваного до землі, і найбільш досвідчений з них, Дерек Шовін, поставив йому коліно на шию.

Більшості відомо, що було далі.

Джордж Флойд, лежачи долілиць, знов і знов повторював, що не може дихати.

Він скрикнув від болю і знепритомнів.

Дерек Шовін не зсував коліна із шиї Флойда понад дев'ять хвилин — навіть коли той уже не подавав ознак життя, навіть після приїзду швидкої.

Смерть Джорджа Флойда оприявнює найпотворніші прояви системного расизму й поліцейської жорстокості. Одні хочуть забути про те, що сталося, інші ж прагнуть пересвідчитися, що цю подію пам'ятатимуть.

Та коли я передивляюся відеозапис тих хвилин, по-справжньому мені не дає спокою не тільки причавлений до землі чоловік, і не лише коліно поліцейського на шиї. А ще й два поліцейські-новобранці: один —білий, і це його четвертий робочий день, другий — темношкірий, який працює в поліції всього три дні. Перший тримає ноги Флойда, а другий схилився над його спиною. Вони виконують вказівки Шовіна, хоча натовп спостерігачів благає того забрати ногу із шиї Флойда.

Першого новачка звать Томас Лейн. Йому тридцять сім. Його дідусь був детективом у відділі вбивств, а прадідусь очолював поліцію Міннеаполіса.

Другого початківця звать Алекс Куенг. На десять років молодший за Лейна, Алекс народився в білої матері й темношкірого батька, а вступив до лав поліції з надією змінити систему зсередини. Багато хто в його оточенні не довіряв копам. У родині Куенга було четверо прийомних дітей — одного із синів якось заарештували й погрожували йому електрошокером за те, що той знімав дії поліції на відео. Значну частину життя Куенг свідчив, як стосунки його спільноти з поліцією розхитуються. Він запевняв друзів і родину:

приєднавшись до відділка, може стати сполучною ланкою. Куенг прагнув захистити таких, як його брати й сестри, таких, як він сам, — таких, як Джордж Флойд.

Але того травневого дня обидва новобранці підкорилися наказам Дерека Шовіна й утримували Джорджа Флойда на землі. Від відеозапису кров холоне в жилах. Куенг перевіряє пульс Флойда — двічі, — але попри те що серце Джорджа вже зупинилося, далі слухається Шовіна. Лейн — двічі — пропонує перевернути Флойда на бік, але почувши відмову, не наполягає.

Ці двоє копів могли дотягтися до ноги Дерека Шовіна. Вони могли прибрати коліно із шії. Могли попросити Шовіна припинити. Поцікавитися, чи аж так потрібно притискати до землі чоловіка, який давно не чинить спротиву.

Але вони цього не зробили.

Передивляючись записи й репортажі в наступні тижні, я невтомно шукала відповіді на запитання: «Чому в той момент Алекс Куенг забув, навіщо став копом? Чому зрадив свої цінності? Чому Томас Лейн, який двічі запропонував перевернути Флойда на бік — що могло б урятувати йому життя, — не наполіг і не сказав: "Годі!"? Чи хтось із них хоч на секунду усвідомлював, що виконуючи накази начальника, замість запобігати вбивству стає його співучасником?».

У минулому лікарка, а тепер — організаційна психологиня, я десятки років вивчаю етику, вплив і силу порад. Свої дослідження зосереджую здебільшого на тому, чому й коли люди беруть чи відкидають певні вказівки, накази або рекомендації. Після вбивства Джорджа Флойда я не могла не запитувати себе: «А як вчинила б я?».

Я і більшість, я вважаю себе хорошою людиною. Мені не видається нормальним убивати інших посеред вулиці. Я вважаю, що поліція має захищати людей, а не завдавати їм шкоди.

Я схильна думати, що на місці поліцейських, які того дня виїхали на виклик, я вчинила б інакше. Мені хочеться вірити, що я не змовчала б. Що сказала б: «Годі!».

Але я багато років вивчала авторитет і спротив, тож упевнена в одному: попри всі наші переконання про себе, ми часто пливемо за течією, навіть знаючи, що не варто, як у критичних, так і в повсякденних ситуаціях. Ми настільки запрограмовані погоджуватися — особливо за певних умов, — що інколи запізно усвідомлюємо: тут варто було опиратися. Нам здається, що ми

за подібних обставин учинили б правильно, та опинившись у них, застигаємо — збентежені, заскочені зненацька. Нам не вдається втілити власні цінності в реальності.

Як і більшості, мені здається, що я з тих, хто зсунув би коліно Дерек Шовіна із шиї Джорджа Флойда.

Та чи це так?

За кілька років до подій у Міннеаполісі — я тоді жила в Піттсбургу — я звернулася до відділення невідкладної допомоги через раптовий біль у грудях. Досі зі мною такого не траплялося, тож я стривожилася.

Уже через кілька хвилин, після швидкого медичного сортування, медсестра запросила мене крізь війчасті двері до оглядової кімнати. Лікарка виявилася молодою білою жінкою. Її бездоганно випрасуваний білий халат і охайно вкладене коротке чорне волосся пасували до серозного виразу обличчя й стриманої поведінки. Лікарка послухала моє серце й дихання і зробила електрокардіограму, не зазначивши нічого незвичайного. Видихнувши з полегшенням, я повідомила, що біль вщухає. Сподівалася, що мене відпустять, та натомість мені призначили спершу зробити комп'ютерну томографію.

— Чому? — здивувалась я.

— Щоб виключити тромбоемболію легеневої артерії.

Медична освіта підказувала мені, що тромбоемболія легеневої артерії — згусток крові в легенях — спричиняє у грудях різкий гострий біль, що утруднює видих і вдих. Це називається «біль у плевральній ділянці», і я його не відчувала. Я була певна, що томографія мені не потрібна — у мене не було того, що вона могла б виявити. Водночас під час комп'ютерного дослідження я зіткнулася з іонізаційним випромінюванням — десь у сімдесят разів сильнішим, ніж звичайний рентген. І хоча це все ж незначний об'єм, будь-яка радіація збільшує ризик захворіти на рак у майбутньому, тож нащо наражатися на небезпеку без вагомих причин?

Також, як дослідниця сфери ухвалення рішень і медичної етики, я розумію, якими шкідливими та дорогими можуть бути гіпердіагностика й надмірне лікування. Я знаю, що в медицині часом краще менше, ніж більше. Я також згодна із засадничими принципами медичної етики", зокрема з принципом незаподіяння шкоди (права ухвалювати власні рішення). Я переконана, що пацієнти не мають проходити зайві процедури чи отримувати непотрібне лікування просто тому, що «так робиться».

Я мала б відмовитися.

А проте я лежала на лікарняному ліжку в морозній кімнаті, втупившись у флуоресцентне світло. Лікарка не цікавилася моєю думкою. Натомість — просто повідомила про свої подальші дії. Не встигла я заперечити, як вона зникла й інша людина відвезла мене на кріслі до кабінету томографії. Переді мною був пластмасовий тунель КТ-сканера з піднятою платформою. Я сіла на неї.

— Це ж слабке опромінювання, правда? — запитала я лаборантку, поки вона налаштовувала обладання, але я сама знала відповідь.

— Ну... — завагалася вона, і продовжила пояснювати, як поводитися під час процедури.

Я не хотіла робити томографію. Вона була мені не потрібна. Але мені також не хотілося, щоб лікарі сприйняли мій опір за недовіру. Я не наважилася здійснити бодай якийсь неспокій. Тож коли лаборантка подала мені сигнал, я вклалася головою на підставку, і сканер запрацював.

У тунелі гуло і клацало, а я була збентежена. Я точно знала, що ця процедура — зайва. Ухвалене рішення суперечило моїм цінностям. Я усвідомлювала, що це може мені нашкодити. І все ж — погодилася. Попри знання, попри підказки здорового глузду, я виконала призначення лікарки.

Чому?

Бо вона так сказала.

Через кілька років, спостерігаючи за смертю Джорджа Флойда в новинах, я замислилася про цю ситуацію. Я не могла опертися навіть усміхненій жінці в білому халаті. То чого ж це я думаю, що зуміла б зупинити чоловіка з пістолетом?

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ